

Pandur Ildikó

JUNGFER GYULA (1841-1908) MUNKÁSSÁGA
AZ ÚJABB KUTATÁSOK TÜKRÉBEN

PhD DISSZERTÁCIÓ TÉZISEI

BUDAPEST, 2008.

JUNGFER GYULA (1841-1908) MUNKÁSSÁGA AZ ÚJABB KUTATÁSOK TÜKRÉBEN

TÉZISEK

Jungfer Gyula, a 18. század utolsó harmadáig visszavezethető vasműves dinasztia harmadik generációs tagja, a nemzetközi mércével mérve is elsőrangú magyar műlakatos – akinek elismertségét a kiállítások díjai mellett szakmájában és a művészeti közéletben betöltött számos magas pozíciója, tisztsége bizonyítja, - mára méltatlanul kevésbé ismert. A 19. század utolsó harmadának jeles és sűrűn foglalkoztatott műiparosai (pl. Zsolnay Vilmos, Thék Endre, Róth Miksa) életművéhez mérhető, majdnem fél évszázadon átívelő munkásságának teljes feldolgozása még nem történt meg. Ennek hiánya különösen fájón jelentkezik egy-egy korabeli épület felújításakor - Jungfer Gyula a Budapest mai városképét meghatározó legtöbb építkezés munkálataiban közreműködött.

Az Iparművészeti Múzeum munkatársa, Héjné Détári Angéla az 1950-es években már előkészületeket tett egy Jungfer-monográfia megírására, erre végül nem került sor. Az európai, ezen belül a magyarországi vasművesség másik jeles kutatója, Perekó Károly két, monografikus jellegű tanulmányában foglalta össze sokéves kutatómunkával összegyűjtött ismereteit a Jungfer-lakatosdinasztiáról.¹ Ezekhez az írásaihoz hasonló felépítésű, újabb kutatási eredményeinek adataival kibővített monográfia-terve fennmaradt hagyatékában.

Jungfer Gyula (1841-1908) munkássága az újabb kutatások tükrében c. disszertációm adalékul szolgálhat a teljes Jungfer-műlakatosdinasztia leghíresebb tagja munkásságának monografikus feldolgozását célzó további kutatáshoz. A Perekó Károly által eddig összegyűjtött ismeretanyagot ezúttal elsősorban az Iparművészeti Múzeumban őrzött Jungfer-gyűjtemény vizsgálatával sikerült bővíteni. Másik fontos ismeretforrásként az iparosok és ipariskolák számára kiadott mintalapsorozat vas-és fémipari füzetiből merítettem. Az új adatok a Jungfer-oeuvre korábinál pontosabb körülhatárolását tették lehetővé. A téma összetettsége számtalan megközelítési módot tesz lehetővé, több tudományterület (művészet-, építészet-, ipar-, technika-, család-, társadalom-, várostörténet, stb.) számára kínál kutatási terepet. Az életmű vizsgálatának új szempontjaként Jungfer Gyula kiállítási szerepléseinek – ezen belül részletesebben az 1885. évi országos kiállítási sikerének - feldolgozását alkalmaztam.

I.

A disszertáció első fejezete a kovácsoltvas művesség kutatástörténetét vázolja föl. A kovácsoltvas művesség ősi hagyományokon alapuló, a 20. század elejéig alig változó technikával, művészi igénnyel készült alkotásai az iparművészet műfajai közé tartoznak. A lakásberendezés körébe illeszkedő, enteriőrökbe szánt kisebb, önálló vasműves alkotások mellett jellegzetes emlékei a homlokzati és egyéb nagyméretű épületplasztikai vasmunkák.

A kovácsoltvas művesség különösen magas színvonalú emlékei maradtak fenn virágzó korszakaiból, a gótika, reneszánsz és a barokk- rokokó időszakából. A 19. század elejétől – a napóleoni háborúk idején - egyre szélesebb körben terjedtek a művészi öntöttvas munkák, melyek népszerűségével csak a század közepétől vehette fel ismét a versenyt a régi hagyományokra támaszkodó, a 20. század első évtizedéig újra virágkorát élő kovácsoltvas művesség.

A műfaj iránt az 1850-es években feléledő érdeklődés egyrészt az egyre nagyobb számú középkori templomfelújítások, másrészt az ipari forradalom tömegtermelési módszereivel szembehelyezkedő, a művészi kézművesség újjáélesztésén fáradozó (pl. J. Ruskin, W. Morris-féle) mozgalmak következménye. Az egyre nagyobb megbecsülésnek örvendő kovácsoltvas munkák a 19. század közepétől – a művészettörténet tudományának kialakulása, intézményesülése időszakában - váltak kutatás tárgyává. A növekvő érdeklődést jelzi, hogy gyűjtők egyre szélesebb rétegének lettek keresett tárgyai a vasműves emlékek, különösen azokon a területeken (Franciaország, Németország), ahol e művesség magas színvonalú művelésének évszázadokra visszanyúló hagyományai voltak. A jelesebb magángyűjteményekből (pl. J. Hefner-Alteneck, L. Gedon, München, H. Le Secq des Tournelle, Rouen, stb.) való vásárlás az egyre szaporodó számú múzeumoknak is egyik hatékony módja volt

¹ Perekó Károly: Jungfer Gyula és iparművészeti fémárugyára. In: *Építés- Építészettudomány*, Budapest 1970. XI. kötet, 285-357.p. - U.ő: A Jungfer család mestersége – művészete. In: *Mesterség – művészet – ipar. A „fém munkás” Vállalat Ferencvárosi Gyárának monográfiája*. Budapest, 1986, 9-98.p.

korán formálódni kezdő vasgyűjteményük gazdagításához. (A gyűjtés ekkor még jellemzően nem terjedt ki a vasművesség másik ágára, az öntöttvas emlékekre.) Ezidőben létesültek Európa–szerte a művészi munkákat gyűjtő iparmúzeumok és az inkább a technikátörténet emlékeit őrző (technológiai, mai szóval műszaki) iparmúzeumok.

A közgyűjtemények szakkönyvtárába gyorsan bekerültek az egyre szaporodó – elsősorban német nyelvű - vasműves kiadványok. A gyűjtői tevékenység anyagot szolgáltatott a kutatás számára, mely további tápot adott az érdeklődés növekedéséhez. Az 1880-as évek közepétől megjelentek a magyar nyelvű írások is a kovácsoltvas művesség témájában.

A viszonylag későn „felfedezett” kovácsoltvas művesség a művészettörténet kevésbé kutatott területeinek egyike. Egyes emlékcsoportjai a régészet és a néprajz körébe tartoznak. Az iparművészeti, épületplasztikai emlékek művészettörténeti szempontú vizsgálatára több ízben műszaki képzettségű, vagy éppen kovácsolással foglalkozó szakemberek vállalkoztak. Az iparművészeti műfajokra különösképpen jellemzően, stílus- és technikai kérdések elválaszthatatlan egységben jellemzik a vasműves emlékeket. (Az alkalmazott anyagok, technikák gyakran túlmutatnak a vasművesség körén, pl. Jungfer Gyula is többféle fémmel, vörös- és sárgarézrel vagy pl. a 19. század végén elterjedt alumíniumbronzal is dolgozott.) A környezeti hatásokra érzékeny, kültérre került, vasból kovácsolt munkák mai – többnyire feketére festett - formájukban sok esetben átalakítottak. Eredeti állapotuk megismerése elengedhetetlen, hiszen így szolgálhatják egy-egy épület összképének hiteles rekonstruálását.

Tervező és kivitelező szerepének meghatározása a különféle művességeket magába foglaló iparművészet területén ugyancsak különös jelentőséggel bír. A vasműves sok esetben építész tervei után dolgozott, és többnyire nem is egy személyben kivitelezte azokat. A vezető mester meghatározó, elismert szerepére azonban több jelenség utal. Készítőre utaló jelzések alkalmazása vasmunkákon Nyugat-Európában, különösen Itáliában már a 14. században sem volt ismeretlen, Magyarországon azonban a 19. század előtt alig van rá példa. Az ekkori gyakorlat szerint az építészől kapott tervekhez a kiviteli rajzokat – pl. egy térbeli motívum síkba terített sémáját - a kovács készítette el. A részletek kidolgozása – esetleg véső, reszelő használatával – ugyancsak rá hárult. Bármely korszakból való, a vasműves emlékek vizsgálatánál, technika, stílus és funkció elemzésén túl szükséges a kontextus, a tágabb társadalmi-gazdasági környezet megismerése. A historizmus és a szecesszió időszakának Gesamtkunst-törekvései hangsúlyosan szükségessé teszik az egyes műtárgyak összművészeti szempontú vizsgálatát. Elsődlegesen fontos azonban az emléktárgy pontos meghatározása.

A Jungfer-üzem működésének vizsgálata nem pusztán kovácsoltvas művesség-történet, hiszen az itt készült munkák anyaga, technikája a fémművesség több területét – és a historizmus stíluspluralizmusa miatt több korszakát - érinti.

Noha az egykorú műlakatos üzemekhez képest a Jungfer-műhely – mely csak a legszükségesebb gépesítést végezte, és mindenkor megőrizte a hagyományos kézi kovácsolás primátusát – több igényes megrendelést kapott, mégsem csak művészi munkákat készített. Az üzem történetéhez, a mind teljesebb kép kialakításhoz ilyen tevékenységének ismerete is szükséges.

Általános gyakorlat volt, hogy egy-egy épületen több mester dolgozott. Nemcsak a különféle típusú – művész vagy szegező lakatos, stb.- munkákon osztoztak, de bizonyos esetekben szinte közös munkadarabon is. Így pl. a Klotild-palota – ezidáig Jungfer alkotásaként számon tartott – kapujának felső részét a Forreider és Schiller cég, alsó részét Pick Ede készítette.

A középületek pályáztatási, árlejtési rendszere sokszor nem várt eredményt hozott. Szerepe lehetett ebben a személyes kapcsolatoknak is, ahogy a főúri megrendelők köre – akárcsak az építészek esetében – gyakran szintén ennek köszönhetően bővült. Fontos információkkal szolgálhat a társadalmi és művészi környezet, az egykorú hazai és külföldi cégekkel, beszállítókkal, építészekkel, művészekkel, az arisztokrácia egyes tagjaival való kapcsolatrendszer vizsgálata.

A Jungfer Gyula munkásságára vonatkozó adatok eloszlása egyenetlen. A műhely működésének kezdeti éveiről rendkívül kevés az ismeretünk, míg az 1870-es évek közepétől, különösen az 1880-as évektől bőséges a különböző forrásokból meríthető szöveges és képi információ. A magánmegrendeléseire vonatkozó adat jóval kevesebb, mint a középületekhez végzett munkáiról szóló dokumentumok és híradások.

II.

A második fejezet a téma kutatásának legfőbb forrásait veszi számba.

Több közgyűjteményben található Jungfer Gyulával kapcsolatos anyag. Ezen kívül rendkívül hasznos információkhoz jutottam a család leszármazottainak, az üzem egykori alkalmazottainak jóvoltából. Számos további új adat egyéb forrásokból, pl. egykorú kiadványokból, visszaemlékezésekből, archív fotók és leírások valamint fennmaradt vasmunkák összevetéséből származik. A Jungfer-életműhöz kapcsolódó, a dolgozatban közreadott új információk elsődleges forrása az Iparművészeti Múzeumban őrzött emlékegyüttes. Már a 20. század első évtizedeiben kerültek Jungfer Gyula és kortársainak munkái az Iparművészeti Múzeum kovácsoltvas gyűjteményébe. Ennek, mint kutatásom legfőbb forrásának, kialakulásával önálló – gyűjteménytörténeti vázlatot magába foglaló - alfejezet foglalkozik.

III.

„Befogadhatatlan mennyiségű anyag gyűlt egybe” – írja Perekó Károly, a mindezidáig egyetlen Jungfer-monográfia szerzője.² Dolgozatom új források bevonása révén ezek számát tovább bővít, igyekező minél pontosabban körülhatárolni a Jungfer-oeuvre-t. Ez egyik legfontosabb előfeltétele az életmű helyes értékelésének. Ehhez mindenekelőtt annak a nagyszámú dokumentumnak (mintadaraboknak, iratoknak, terveknek) a vizsgálatát kezdtem meg, mely a második világháború után, az 1949. évi államosítás révén került az ennek következtében a Jungfer-alkotások leggazdagabb együttesét őrző Iparművészeti Múzeumba. A Jungfer-műhely államosítása után az Ötvös Osztályra került az üzem egykori mintaraktárának anyaga (zömmel kovácsoltvasból készült, változatos formájú, méretű mintadarabok, rácsdíszítmény-részletek, önálló iparművészeti alkotások, de domborított munkák és nagyszámú öntött kilincs, kulcslyukpajzs, stb. is). Az államosítást követő beszállítás, és ezzel együtt az anyag beletárolása évekig elhúzódott – néhány esetben el is maradt. Alaputatásként megkíséreltem e többszáz darabos Jungfer-gyűjtemény anyagának meghatározását, melynek listáját dolgozatomhoz mellékelem. Megkíséreltem, legalább töredékesen, az egykori számozott mintadarab-kollekció, illetve a Jungfer Gyula egykori gyűjteményébe tartozó régi vasműves emlékek elméleti rekonstrukcióját, ez ugyancsak dolgozatom függelékei közt szerepel.

A vasmunkák mellett iratok is kerültek a múzeumba. Az Adattárban őrzött hatalmas, nagyjából még azonosító nélküli dokumentum-állomány (tervek, rajzok, iratok, üzleti könyvek) teljes feltárása, feldolgozása hosszú évek további kutatómunkájának feladata, mennyisége miatt jelen disszertáció elkészítésekor válogatásra volt szükség. Ez alkalommal a források típusait, változatosságát igyekeztem bemutatni, számos – egyúttal a Jungfer-munkák számát is bővítő - példán keresztül.

Az Ötvös osztályon és az Adattáron kívül a Kisgyűjtemények Osztályán is található a beszállított anyagból. Berendezési tárgyként került az üzemből a Kerámia Osztályra egy neoreneszánsz cserépkálya is, mely családi fotók tanúsága szerint egykor lakásukban volt használatban, így személyes ízlésükhöz is adalékot nyújthat.

IV.

Jungfer Gyula cégének alapítását 1785-től számította. Ezt tünteti föl cégérén, hirdetéseiben, levélpapírján. Szükségesnek tartottam tehát ez alkalommal is felvázolni a Jungfer-lakatosdinasztia korábbi generációiról való, mindenekelőtt Perekó Károly levéltári kutatásain alapuló ismereteinket. A mülakatos-dinasztia megalapítója, Jungfer András (1752-1826) Pestre költözve hamarosan a helyi lakatos-céh elismert előjárója lett. Fia, Ferenc (1810-1876) is apját követte a mesterségben, bár műhelye kevésbé jelentős. Az ő gyermekei, Nándor (1843-1891) és Gyula (1841-1908) is a mülakatos-pályát választotta.

V.

A dinasztia legkiemelkedőbb alakja Jungfer Gyula (1841-1908) volt. Meghatározó személyiségéhez képzettsége, családi körülményeinek, környezetének, lakhelyének megismerésével is közelebb juthatunk. Legénykorának vándorévei alatt, többéves külföldi tartózkodása során a kiváló mesterségbeli tudás mellett biztos stílusismeretre is szert tett a vasművesség területén, melynek

² Perekó Károly: Kovácsoltvas-művességünk története kutatásának és művelésének jelenlegi helyzete. In: Pavilon: Építészet, Művészet, Történet 8. 1993. 94-101.p., 94.p.

emlékeit maga is gyűjtötte. Szakmai kvalitásaihoz, tehetségéhez és kitartásához jó üzleti érzék társult. Egy kovácsoltvas alkotás létrejöttéhez több közreműködő együttes munkája szükséges. Nehéz tehát ezen a területen az individuális érdem meghatározása, és sok esetben a kortársak ítéletére kell támaszkodnunk ennek megítélésében. A mára kevésbé ismert Jungfer Gyula kortársai szemében szakmájának első számú mestere volt. Az általános hazai és külföldi, szakmai és társadalmi elismerés számos kiállítási díj és ezzel összefüggésben hivatalos kitüntetések formájában öltött testet. Társadalmi, gazdasági szervezetek pozíciói mellett különösen figyelemre méltó a művészeti közéletben betöltött jelentős szerepe.

VI.

Jungfer Gyula 1866-ban kapott engedélyt az önálló iparüzésre. Ennek végleges helyszíne 1872-től a mai Berzsényi utca 6. sz. alatti épület lett, munkásságáról is innen származnak legkorábbi ismereteink. Ez a fejezet az előkerült új dokumentumokra (elsősorban az üzleti könyvekre) alapozva a Berzsényi utcai Jungfer-műhely minél szélesebb körű bemutatására törekszik, elsőként az építéstörténeti adatokat véve számba. Ezt követi a műhelyek berendezésének, felszerelésének – köztük a mintamúzeumnak – elméleti rekonstrukciója, az üzem államosítás előtti utolsó, 1943-ból fennmaradt leltára alapján. A műhelyben folyó munka, a különböző technológiák során alkalmazott nyersanyagok, félkésztermékek stb. típusaira a beszállítások könyve, a Berzsényi-műhely alkalmazottaival kapcsolatban pedig a munkások névjegyzéke nyújt bőséges információt. A terméktípusok változatosságának bemutatásához az Országos Képtár /Szépművészeti Múzeum/ számára végzett munkák sora szolgál példatárként. Az elkészült munkák értékesítési variációira, a megrendelői, vásárlói körre vonatkozó eddigi információk a Jungfer-műhely pénztári főkönyvéből származó adatokkal gazdagodtak. Ennek alapján kibővült a Jungfer Gyula személyével kapcsolatba hozható, feltételezhetően az ő közreműködésével létrejött épületek köre. A Berzsényi utcai üzem életében jelentős, emléktáblával is megörökített esemény volt Ferenc József 1900. évi februári látogatása. Több fotó készült ebből az alkalomból, mely szinte megkoronázása volt Jungfer Gyula munkásságának.

VII.

A dolgozat Jungfer Gyula több évtizedes munkásságát az eddigi periodizációtól némileg eltérően, nem elsősorban kronologikusan, hanem újfajta szempontok szerint vizsgálja. Ez a fejezet a műhelynek Jungfer Gyula irányítása alatt (1866-1908 közt) telt mintegy negyven évét, alkotásainak legjavát idézi föl, a hatalmas termésből elsősorban a mintalapokon illetve kiállításokon bemutatott munkák közül válogatva. Így azok a nagy publicitást kapott alkotások, termékek kerülhetnek középpontba, melyeket ő maga – a mintalapok szerkesztőbizottságának tagjaként - és kortársai (a szakmai és a nagyközönség) is a legkiemelkedőbbnek, példaértékűnek tartottak.

A hazai iparosok ízlésfejlesztésének céljából, az 1880-as évektől a 20. század első évtizedéig kisebb-nagyobb megszakítással, mintalapok sorozata jelent meg, először a kereskedelemügyi minisztérium, majd a Magyar Iparművészeti Társulat kiadásában. (Az egyes korszakokban népszerű formák, díszítőelemek széleskörű elterjesztésére a 16. század óta különböző rajz-, metszetgyűjteményeket tettek közzé tervezők és gyakorló mesterek, a kovácsoltvas művesség műfajában is.) A 19. század végi mintalap-gyűjteményből nagyon sok adatot hasznosíthattam dolgozatomhoz, egy-egy alkotás készítőjére, a készítés helyére, idejére, technikai jellemzőire vonatkozóan egyaránt.

Jungfer Gyula önálló munkásságának mintegy négy évtizedes időszaka (1866-1908), bár nem mondható teljesen zavartalannak, hiszen az 1873-ban kezdődött gazdasági válság mintegy tíz esztendőig érezte hatását, mégis a magyar ipari fejlődés egyik legvirágzóbb korszaka. A politikai kiegyezés, a céhszervezet eltörlése, Budapest világvárossá való kiépülésének hihetetlenül gyors üteme, így a műlakatos munkák iránti kereslet megnövekedése egyaránt kedvező körülményeket biztosított az üzem prosperálásához.

A Jungfer Gyula közreműködésével készült, a dolgozatban kiemelt épületek válogatásának elsődleges szempontja a mintalapokon történő megjelenés volt. A bemutatás módot ad a vasművesség terén ez alatt az időszak alatt bekövetkezett legfőbb stílus- és technikai változások illusztrálására. A mintalapokból szerzett adatok alapján szó esik pl. a 19-20. század fordulója körüli években rövid időre gyakorivá váló technikáról, a kovácsoltvas épületplasztikák polikróm színezéséről.

Külön alfejezet szól az épületplasztika egy sajátos technikájú, igen ritka műfajáról, a rézből domborított szobrokról, melyek közül - a saját Berzsényi utcai üzemépületén látható „középkori

műkovács"- figurán kívül - a szakirodalom ezidáig többet is Jungfer Gyulának tulajdonított. Az újabb kutatások alapján egyes darabok bizonyossággal kizárhatók oeuvre-jéből.

A mintegy negyven év alatt több stílusváltás is bekövetkezett, a különböző történeti stílusok felelevenítése mellett megjelent a „modern” szecessziós stílus a maga többféle (floreális, a magyar nép díszítőstílt beolvasztó, stb.) irányzatával. A műhely nagyszámú és változatos típusú iparművészeti alkotások sorával szerepelt a mintalapokon és a különböző kiállításokon. Nemzetközi és világhiállításai sikerei mellett eddig kevesebb figyelem fordult Jungfer Gyula 1885. évi budapesti országos kiállítási szereplésére, melynek lehetőség szerinti rekonstruálása, elemzése nemcsak egyes alkotásairól nyújt új információkat, de módot ad arra is, hogy munkái tágabb szellemi-művészeti kontextusba kerüljenek.

VIII.

Ez a fejezet 1908-tól vázolja föl az üzem további történetét. Jungfer Gyula ezévből bekövetkezett halála után három fia vitte tovább a közkereseti társasággá alakított és továbbra is apjuk nevét viselő gyárat, mely 1909-től néhány éven át bronzöntődével is kibővült. A mulakatos dinasztia negyedik generációjának képviselői, Jungfer Ferenc, József és Gyula személyéhez kapcsolódó ismereteket az 1909-ben meginduló Jungfer-bronzöntőde, majd a Jungfer Gyula Iparművészeti Fémárugyár működésének rövid összegzése követi. Az első világháborút követően az államosításig a termelés mennyisége és minősége egyre inkább átalakult. Az államosított Jungfer-műhellyel, a jogutód cég - a Ferencvárosi Fémmunkás Vállalat – szervezeti változásainak végigkövetése hasznos információkkal szolgálhat arra, hol remélhetőleg esetleges további adatok az egykori Berzsényi utcai üzemmel kapcsolatban. (Ilyen jogutód cégtől került az Iparművészeti Múzeumba a műhely középkori műkovácsot ábrázoló cégérszobra.)

Az epilógus a Jungfer Gyula munkásságának jellemző vonásait kiemelő összegzést követően fölvezet, milyen irányokban és hogyan folytatódhat a dolgozatban bemutatott, a Jungfer-oeuvre minél pontosabb körülhatárolását célzó kutatómunka. Ezzel párhuzamosan – a disszertációban foglaltak egyik tanulságaként – elengedhetetlen eddigi, sajnálatosan csekély ismereteink bővítése a vele kapcsolatban álló egy kortárs műhelyek, iparosok, hazai és külföldi cégek (pl. Zellerin Mátyás, Steiner Ármin és Ferenc, Fischer Ignác üzeme, a Fleischmann-cég, stb.) munkásságáról.

A műhely üzleti könyveiből, terv- és egyéb rajzos dokumentumaiból szerzett adatok földrajzilag is kijelölik a további kutatás ígéretes helyszíneit. Fővárosi és vidéki levél- és könyvtárakban, köz- és magángyűjtemények archívumaiban folytatódó adatgyűjtés mellett a külföldi – elsősorban Jungfer kiállítási szerepléseinek helyszíneit, külföldi megrendelői, vásárlói köréhez kapcsolódó városokat célzó - kutatás hozhat újabb eredményeket.

Mindenekelőtt azonban az Iparművészeti Múzeum-gyűjteményének további, alaposabb vizsgálata, az itteni adatgyűjtés folytatása jelenthet előrelépést egy jövőbeni Jungfer-monográfia megvalósulásához.

A téma alap kutatás-jellege miatt a disszertáció nagy hangsúlyt fektet az illusztrációkra, a különböző forrásértékű dokumentumokra, adatokra. A képanyag és a Jungfer-családdal valamint a műhellyel kapcsolatos dokumentumválogatás mellett a függelékben megtalálható az Iparművészeti Múzeum Ötvös Osztálya Jungfer-műtárgyainak, valamint az azonosított számozott mintakollekció illetve Jungfer Gyula saját gyűjteményének listája.

IX.

A témára vonatkozó eddigi publikációim

A szecesszió iparművészete – Fémművesség.

In: Szecesszió – A 20. század hajnala. Kiállítás az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből. Az európai iparművészet stíluskorszakai. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1996. (Style 1900. Periods in European Decorative Arts. An exhibition from the collection of the Budapest Museum of Applied Arts. Catalogue. Museum of Applied Arts, Budapest, 1996.) 28-31.p. Békési Évával közös publikáció.

Alexandre Charpentier művei és a budapesti Iparművészeti Múzeum. Les oeuvres d'Alexandre Charpentier et le Musée des Arts Décoratifs de Budapest. 111- (133) -142.p. In: Ars Decorativa 16. Budapest, 1997

Gresham-palota. Tanulmány és illusztráció-gyűjtemény a századelő lakásművészetéről.
Dokumentáció a Hild-Ybl Alapítvány számára. Budapest, 1999

The Role of Gyula Jungfer in Hungary's National Exhibition of 1885. (Jungfer Gyula szereplése az 1885. évi Országos Kiállításon.)

In: Ars Decorativa 25. Az Iparművészeti Múzeum és a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum Évkönyve. Yearbook of the Budapest Museum of Applied Arts and its Ferenc Hopp Museum of Eastern Asiatic Arts. Budapest, 2007, 89-103.p.

Variációk egy szoborra. Kérdések és válaszok a Jungfer-gyűjtemény egykori „vasmunkás”-szobra kapcsán.

In: Ars Decorativa 25. Az Iparművészeti Múzeum és a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum Évkönyve. Yearbook of the Budapest Museum of Applied Arts and its Ferenc Hopp Museum of Eastern Asiatic Arts. Budapest, 2008. (Sajtó alatt.)